

ŠLOVENCENSKI

vestnik

Ležnik XXX.

Celovec, petek, 4. julij 1975

Štev. 27 (1717)

Razgovori na Dunaju

V skupnih pogajanjih med predstavniki pristojne vlade in prizadete manjšine bo treba najti podlage za sporazumno reševanje odprtih vprašanj slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem

Kakor smo poročali že v zadnji številki našega lista, je zvezni kancler dr. Bruno Kreisky povabil osrednji organizaciji koroških Slovencev za torek 1. julija na razgovor glede Spomenice koroških Slovencev ob 20-letnici podpisa državne pogodbe.

Tozadevnemu razgovoru v ministrijski sobi v parlamentu na Dunaju so zadnji torek s strani vlade prisostvovali poleg zveznega kanclerja, ki je sejo vodil, zunanji minister dr. Erich Bielka, minister za pravosodje dr. Christian Broda, minister za pouk dr. Fred Sinowatz

rodni svet koroških Slovencev pa predsednik dvorni svetnik dr. Joško Tischler, osrednji tajnik dipl. jur. Filip Warasch in njegov namestnik Karel Smolle.

Tokratni razgovor je imel v primerjavi z dosedanjimi v toliko novo kvaliteto, da je vlada očitno preštudirala spomenico koroških Slovencev in so pristojna ministrstva zavzela do posameznih vprašanj pismena stališča, ki so bila — z izjemo koroške deželne vlade, ki bo svoje stališče posredovala šele naknadno — predstavnikom slovenske narodnostne skupnosti izročena v proučevanje. Na osnovi letih in v spomenici nakazanih programatičnih načel bodo ločeno za posamezna področja s takimi organi nadaljnja pogajanja o konkretnih zahtevah koroških Slovencev in o njihovem reševanju. Prihodnji razgovori o posameznih področjih so predvideni v mesecu septembru, ob kateri priložnosti naj bodo sporazumno dogovorjeni tudi točni roki za rešitev določenih vprašanj. Vsa ta konkretna vprašanja predstavljajo v bistvu paket zahtev koroških Slovencev, ki bo končno predmet razpravljanja in dogovorov na skupni seji predstavnikov pristojne vlade in prizadete manjšine.

Razgovor, pri katerem so predstavniki osrednjih slovenskih organizacij hoteli v bistvu spoznati samo stališče vlade, je potekal — z izjemo nekaterih zelo kritičnih pripomb na poznane ukrepe deželnega glavarja v zvezi s sistiranjem službenega navodila za urad za svetovanje, informiranje, pospeševanje kulture in ljudsko izobraževanje za slovensko narodnostno skupnost na Koroškem pri uradu koroške deželne vlade ter z raznimi diskriminacijami posameznih koroških Slovencev pri namestitvah — v mirnem in stvarnem vzdušju, ne da bi se v kakršnikoli zvezi govorilo o potrebi ugotavljanja manjšinskih sploh o ljudskem številu, posebne vrste kot pogoj za reševanje odprtih vprašanj slovenske narodnostne skupnosti, niti ne o tem, da bi bila z izjemo vprašanja dvojezičnih napisov vsa ostala vprašanja že v celoti rešena.

To je vsekakor nova kvaliteta razgovorov, ki lahko tvori izhodišče in platformo za skupno sporazumno reševanje odprtih vprašanj slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem — ne le v korist njenega obstoja in nadaljnjega enakopravnega razvoja, marveč zlasti tudi v korist mirnega sožitja v deželi.

„Koroška mentaliteta“ v luči znanstvene raziskave

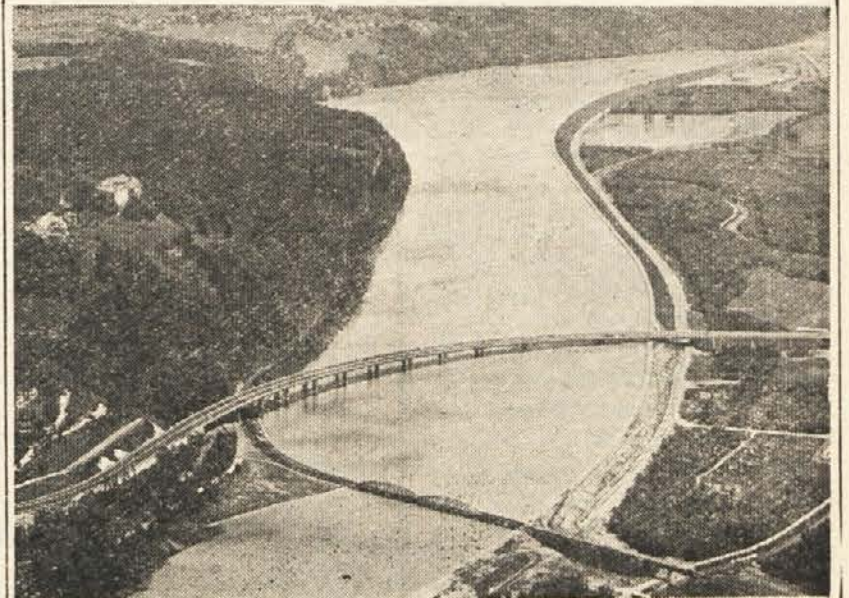
Nemško-slovenski koordinacijski odbor krške škofije je v torek predložil javnosti raziskavo dunajskega sociologa in psihologa dr. Wilfrieda Daima pod naslovom „Problematika sprave narodnih skupin na Koroškem“. Študija bo — kakor so napovedali — izšla jeseni kot četrta številka publikacije „Das gemeinsame Kärnten — Skupna Koroška“.

S to raziskavo je nemško-slovenski koordinacijski odbor stopil pri obravnavanju narodnostnega vprašanja na Koroškem na povsem novo pot, ko na znanstven način skuša osvetliti tako imenovano „koroško mentaliteto“ oziroma koroško „stvarnost“, torej pogoje in razmere, v katerih se postavlja problematika slovenske manjšine in njenih nerešenih vprašanj. Kakor je povedal slovenski predstavnik v koordinacijskem odboru dr. Valentin Inzko, skuša študija osvetliti koroški problem iz moralnega in etičnega vidika. „Njen namen je pomagati prebivalcem te dežele pri iskanju novega profila človeka, ki so mu dodeljene v tem času in tem prostoru specifične naloge, h katerim spada prvenstveno vprašanje sožitja Nemcev in Slovencev v deželi.“

Na splošno lahko ugotovimo, da se je dr. Daim v svojih izvajanjih dotaknil bistvenih vprašanj tiste „koroške mentalitete“, ki preprečuje vsak ploden informativni nastop slovenskega elementa ter skupin, ki podpirajo slovensko manjšino na Koroškem v njenih prizadevanjih za doseg popolne in dejanske enakopravnosti. Med drugim je tako imenovani koroški „prastrah“ analiziral kot pojav nemškonacionalistične napadalnosti, ki si je naredila defenzivni plašč. Prav tako pa je obdelal tudi vlogo tistih, ki so pripravljani, da se asimilirajo.

Ob priložnosti predstavitve študije so podali svoje mnenje tudi predstavniki v deželnem zboru zastopanih strank. Vsi s študijo seveda niso soglašali, česar pa avtor niti ni pričakoval. Tako na primer predstavniku

Gradnja dravskih elektrarn spreminja tudi podobo dežele

(FOTO UDR-KOOP)

Z izgradnjo nove elektrarne Borovlje-Zihpolje se je močno spremenila podoba spodnjega Roža. Pod Humberkom je nastalo umetno jezero, preko katerega se pne nov cestni most. O otvoritvi nove elektrarne poročamo v nofnranjosti lista.

Združeni narodi upanje sveta za mir

Prejšnji teden je Organizacija Združenih narodov obhajala tridesetletnico obstoja. 26. junija 1945 so namreč predstavniki 51 držav v San Franciscu podpisali ustanovno listino svetovne organizacije, v kateri je danes včlanjenih že 138 držav.

Na slovesnosti, ki je bila za to priložnost na sedežu OZN v New Yorku, je glavni tajnik Kurt Waldheim med drugim poudaril, da „Združeni narodi ostajajo najboljše upanje sveta za mir“. Hkrati pa je Waldheim ostro obsodil usmeritev današnjega sveta v oboroževanje in kopičenje jedrskega orožja ter se zavzel za odločne omejitve v tej blazni tekmi, ki resno ogroža bodočnost vsega človeštva.

„Nikoli ni še svet v mirnem času videl tolikšne poplave orožja kot danes,“ je ugotovil glavni tajnik OZN. „Svet ne more biti varen ali gospodarsko stabilen, če globalni vojaški stroški znašajo skoraj 300 milijard dolarjev letno in če vsako leto na mednarodnem trgu prodajo za okoli 20 milijard dolarjev orožja.“

Glavni tajnik OZN je pozval vse države, naj odločno nastopajo proti oboroževalni tekmi in si prizadevajo za omejevanje mednarodne trgovine z orožjem. Hkrati je članice svetovne organizacije opozoril, da bi bilo treba več storiti za uveljavitev učinkovitega nadzorstva nad orožjem in za sprejetje sporazuma o razorožitvi.

in minister za finance dr. Hannes Androsch z visokimi uradniki svojih resorjev ter koroški deželni glavar Leopold Wagner, medtem ko so bili v delegaciji koroških Slovencev za Zvezo slovenskih organizacij na Koroškem predsednik dr. Franci Zwitter, podpredsednik Hanz Ogris in član izvršnega odbora dipl. inž. Franc Einspieler, za Na-

Četrto stoletje samoupravljanja v Jugoslaviji

S številnimi prireditvami in slavnostmi so v delovnih organizacijah, v mestih in industrijskih središčih širom po Jugoslaviji proslavljali prejšnji teden 25-letnico samoupravljanja. Osrednja proslava obletnice prelomnega zgodovinskega trenutka jugoslovanskih narodov in narodnosti, ko je bil pred 25 leti sprejet zakon, s katerim je upravljanje državnih gospodarskih pod-

jetij in gospodarskih združenj prešlo v roke delavskega razreda, je bila v Beogradu, kjer so se na slavnostni seji zbrali člani klubov samoupravljalcev, člani sveta Zveze sindikatov Jugoslavije, prvi predsedniki delavskih svetov ter visoki gostje.

O zgodovinskem pregledu samoupravljanja je govoril predsednik sveta Zveze sindikatov Jugoslavije Mika Špiljak, ki je naglasil, da ideja o samoupravljanju ni nova, marveč je bila navzoča v vseh revolucionarnih gibanjih delavskega razreda že od polovice prejšnjega stoletja. V Jugoslaviji pa so se težnje za samoupravljanje začele uresničevati med narodnoosvobodilno vojno in je bil z zakonom, s katerim je upravljanje državnih gospodarskih podjetij prešlo v roke delavskega razreda, samo formalno potrjen pravni akt, s katerim je bilo samoupravljanje uvedeno kot prevladujoča oblika razvoja socialističnih produkcijskih odnosov.

Samoupravljanje je v Jugoslaviji postalo celovit družbeni sistem ter združuje politično in gospodarsko oblast v rokah delavskega razreda. „Za narode in narodnosti Jugoslavije“, je dejal govornik, „za naš delavski razred je samoupravljanje postalo stvarnost, postalo je življenje samo in edina alternativa socialistične izgradnje. Omogoča popolno enokopravnost narodov in narodnosti in resnično svobodo človekove osebnosti z neposrednim odločanjem o sadovih in rezultatih svojega dela.“

Zanimanje za jugoslovanske izkušnje v samoupravljanju so vedno večje tudi v ostalem svetu, o čemer dovolj zgovorno pričča dejstvo, da bo Mednarodna organizacija dela v Ženevi izdala prihodnje leto posebno knjigo o samoupravljanju v Jugoslaviji, ki bo izšla v petih jezikih.

12/19 X

Tako si nemški nacionalisti predstavljajo „objektivno podobo“ Koroške

Televizijsko oddajo „Tujci v domovini“ so nemški nacionalisti in poleg njih tudi govorniki političnih strank in celo vodilni predstavniki uradne Koroške proglasili za „manipulacijo“ in za „potvorbo“, hkrati pa zahtevali „objektiven“ in „resničen“ prikaz razmer na Koroškem. In na tak prikaz niti ni bilo treba dolgo čakati. Dala ga je prireditev minule nedelje v Vernberku, kjer so „bлагoslavljali“ prapor tamkajšnje podružnice koroškega Abwehrkämpferbunda — dal ga je predsednik koroškega Heimatdienst dr. Josef Feldner in dal ga je zlasti „duhovnik“ Wilhelm Mucher.

Ob izkušnjah, ki jih imamo že od številnih podobnih prireditev, govor prednika KHD niti ni dosti kaj začudil ali presenetil. Saj je dr. Feldner že tolikokrat (s prav tako skremženim obrazom, kot ga kaže fotografija z nedeljske prireditve v celovski Volkszeitung) enako glasno kričal o posiljevanju nemške večine v deželi; o slovenskih ekstremistih in slovenskih levih fašistih; o nestrpnem Koroški sovrženem nacionalizmu slovenskih irendentistov, ki nočejo dialoga v Celovcu in na Dunaju, marveč stalno potujejo v Ljubljano in v Beograd, kjer da rovarijo proti Avstriji; o netilih sovraštva in nemirov tako med Slovenci kot v najnovejšem času tudi med Nemci (zlasti ORF je bil tarča njegovih naravnost besnih napadov); pa tudi o partizanskih morilcih, ki da so odvedli na stoline nedolžnih koroških domoljubov; o nenehni žaljivih izpadih jugoslovanskega in koroškega slovenskega tiska ter o ozemeljskih aspiracijah Jugoslavije; nadalje o vzorni ureditvi manjšinskega vprašanja v Avstriji in o širokogrudni enakopravnosti koroških Slovencev (ki nima primere v vsej Evropi, saj smejo imeti Slovenci celo svoje zadruga, društva, tisk in vse drugo — samo je dr. Feldner spet zamolčal, da smo si to ustvarili brez pomoči države ali večinskega naroda!); in končno o zahtevah, ki jih imajo KHD in njemu podobne organizacije.

Skratka: njegov govor je bil v bistvu veren posnetek že znanih podobnih izpovedi ter se je od dosedanjih deklaracij teh krogov razlikoval pravzaprav le v toliko, da je bil tokrat poleg Slovencev in Jugoslavije deležen običajnih „ljubeznivosti“ zlasti tudi ORF, ki si je z oddajo „Tujci v domovini“ nakopal pri teh krogih takšno nemilost, da mu odkrito napovedujejo boj „z vsemi sredstvi“. Z ozirom na Slovence v Feldnerjevem govoru ni bila nova niti zahteva po ločitvi šol — zahteva, ki je izrazil primer rasisističnega razlikovanja med „gospodskim“ narodom ter „hlapčevsko“ rajo — kajti podobne dokaze tozadevne miselnosti so v zadnjem času prispevali tudi že drugi predstavniki teh krogov.

Kaj bistveno novega torej v Feldnerjevem govoru ni bilo slišati, zato pa se je toliko bolj „odlikoval“ na nedeljski prireditvi gosposvetški „župnik“ Mucher, ki je svojo „pridigo“ povsem zlorabil za skrajno strupen hujskaški govor, ob katerem je bila njegova duhovniška obleka naravnost porog veri in cerkvi. Za njegove nacionalistične

tirade je težko najti primeren izraz in je vsekakor dovolj značilno, če so se zdele preveč nemškonaacionalne celo ÖVP-jevski Volkszeitung, ki sicer v napadih na Slovence govtovo ni ravno izbirčna ali rahločutna.

Pridigarske „muhe“ tega Mucherja so obsegale nekvalificirane na-

Kako dolgo še take provokacije?

O srednji slovenski organizaciji — Zveza slovenskih organizacij na Koroškem in Narodni svet koroških Slovencev — sta v nedeljo zvečer na seji skupnega koordinacijskega odbora razpravljali tudi o prireditvi Abwehrkämpferbunda v Vernberku, kjer so blagoslavljali prapor tamkajšnje podružnice te organizacije.

ZSO in NSKS ugotavljata, da so bile ob tej priložnosti tako v pridigi župnika Wilhelma Mucherja kakor tudi v govoru predsednika koroškega Heimatdienst dr. Josefa Feldnerja podane izjave, ki niso naperjene le zoper slovensko narodnostno skupnost na Koroškem, marveč imajo tudi izrazit nemško-šovinističen in rasisističen značaj.

Obe slovenski organizaciji vidita v tej „blagoslovitvi prapora“ neonacistično prireditev ter vprašujeta, kako dolgo bodo avstrijske oblasti še dopuščale, da se lahko ponavljajo take provokacije.

pade proti Slovincem, proti dvojezičnim napisom in celo proti sklepom škofijske sinode; pozival je župane in občinske odbornike, naj ne dopustijo nobenega slovenskega napisa; očital je tistim, ki se priznavajo za Slovence, da nosijo odgovornost, če bo južna Koroška kdaj prišla k Jugoslaviji; rohnel je proti Jugoslaviji, češ, da je pomorila na stošico Nemcev, za katere bi morali razrezati cel Triglav, če bi jim hoteli postaviti spomenike; in besnel je proti „vzhodnemu despotizmu“, kakor je imenoval gospostvo manjšine nad večino, ker z nekrščanskimi sredstvi izsiljuje izpolnitev državne pogodbe.

Besede o krščanskih načelih bi v „pridigi“ katoliškega „duhovnika“ Mucherja seveda zaman iskali; sicer pa bi bile tudi povsem depulirane v izrazitem politično-hujskaškem govoru tega „domovinskega bojevnika“, ki bi mu rjav koroški gvanit govtovo bolj pristojal kot pa ornat. Tega mnenja je bil očitno tudi nemško-slovenski koordinacijski odbor krške škofije, ki je Mucherjeve izpade najostreje obsodil ter izrazil pričakovanje, da bo ordinariat podvzel ustrezne korektive. Takojšnje odstranitev Mucherja pa je v posebnem naslovljenem na škofa dr. Köstnerja, zahtevalo 24 duhovnikov in 7 bogoslovcev, ki so se zadnje nedelje udeležili zlate maše župnika Wulleja v Apačah.

Bojeviti „župnik“ Mucher se je v zadnjih letih že ponovno izkazal s strupenimi izpadi proti koroškim Slovincem, vendar pa pristojna cerkvena oblast očitno ni čutila potrebe, da bi s primernimi ukrepi preprečila delovanje takega „dušnega pastirja“, katerega „dušebrižništvo“ more biti cerkvi samo v škodo in nikakor ne v korist. Morda bi se pristojni dejavniki krške škofije zgedovali ob primeru tržaškega nadškofa Santina, ki je

„Odprava nesoglasij“

Med zadnjim bivanjem na Koroškem je zvezni predsednik dr. Kirchschräger sprejel tudi delegacijo slovenske gimnazije v Celovcu. Pri razgovoru ob Osojskem jezeru je šlo predvsem za razčistitev „spora“, ki ga je predsednik Kirchschräger povzročil s svojo izjavo, ko je pred nedavnim odnose med Avstrijo in Jugoslavijo ter udeleževanje slovenskih maturantov prikazal v takšni povezavi, da jo je bilo mogoče razumeti le kot ugotovitev oziroma celo očitek, da so slovenski dijaki krivi poslabšanja odnosov med obema državama.

Po sedanjem razgovoru je predsednik Kirchschräger glede tega „spora“ samo dejal, da ne verjame, da bi njegova izjava izzvala nezadovoljstvo na gimnaziji, če bi jo študenti slišali tudi v podrobnostih. V ostalem pa je predsednik za tisk povedal, da so pri pogovoru ugotovili, da ima manjšinska gimnazija seveda svojo posebno vlogo, namreč da pripravi znotraj manjšine tisti del, ki je manjšini potreben, da se ohrani pri življenju — to so izobraženci. Zato bo seveda na taki šoli vladal drugačen duh kot pa na šoli, ki samo pripravlja za maturo in ki nima namena — ki ji ga daje tudi republika Avstrija — da ohrani manjšino.

Iz poročil v koroških listih je razvidno, da so bili zastopniki slovenske gimnazije zadovoljni s potekom in vsebino pogovora. Ali se to zadovoljstvo nanaša samo na predsednikovo ovinkarjenje glede „funkcije“ manjšinske gimnazije, ali pa tudi na njegovo prvotno izjavo oz. njegov očitek slovenskim maturantom, iz teh poročil seveda ni razvidno. Dejstvo je samo, da predsednik Kirchschräger svoje ugotovitve, s katero se je znašel na isti liniji z najhujšimi protislovenskimi silami, ni preklinal niti z besedico in je zato težko verovati zagotovitvi nemškega tiska o „spravi“ in o „odpravi nesoglasij“ med zveznim predsednikom ter slovensko gimnazijo.

bil po sklepu Vatikana odstavljen.

Nadškof Santin je bil do Slovencev vedno sovražno nastrojen ter je dolga leta zvesto pomagal izvajati fašistično politiko raznarodovanja slovenskih vernikov na Tržaškem, še zlasti pa je preganjal slovenske duhovnike, ki so otroke učili slovensko molitev. Kakor je svoje protislovensko delovanje zavrnil dobil fašizma, tako je svoje službovanje tudi zaključil z izraziti protislovenskim aktom, ko je pri letošnjem odkrivanju spomenika Rižarne preprečil slovensko molitev na kraju, kjer so nacisti poleg drugih pripadnikov protifašističnega odpora zverinsko pobili na tisoče slovenskih antifašistov.

Tako Santin v Trstu kot Mucher na Koroškem sta prepričljiv dokaz, da duhovniški poklic in ornat ni nujno tudi jamstvo za krščansko ljubezen do bližnjega. S svojo „pridigo“ v Vernberku je „župnik“ Mucher vsekakor dovolj jasno pokazal, da so mu druga načela očitno precej bližja kot pa nauki katoliške cerkve in vere.

Prijateljski stiki med ZKS in KPA Koroške

V okviru rednih stikov med koroškimi deželnim vodstvom KPA in Zvezo komunistov Slovenije je bila prejšnji teden večlanska delegacija koroške KPA na obisku v Sloveniji, kjer je imela pogovore z vodilnimi predstavniki ZKS, predsednikom CK Francecom Popitom, sekretarjem Francecom Šetincem in drugimi.

Obe delegaciji sta izmenjali mnenje o političnem položaju v obeh deželah in o drugih vprašanih obojestranskega interesa. Pri tem so razgovarjali tudi o položaju slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem ter ugotovili — kakor je po razgovoru izjavil deželni sekretar koroške KPA Arnulf Raimund — soglasnost tozadevnih stališč. Obe strani sta izrazili željo, da bi čim prej prišlo do uresničitve pravic v smislu določil člena 7 državne pogodbe, kar bi tudi odstranilo ovire za zopetno vzpostavitve prijateljskih odnosov med Avstrijo in Jugoslavijo.

Delegacija koroške KPA je obiskala tudi tovarno „Color“ v Medvoda, kjer je bila seznanjena z ustrojem socialističnega samoupravljanja.

Gre za objektivnost

Nedavni TV-film „Tujci v domovini“ je bil po mnenju „uradne“ in „večinske“ Koroške neobjektiven, za posamezne predstavnike teh krogov pa celo „vzorni primer manipulacije“.

Deželni glavar Wagner je imel v ponedeljek razgovor s predstavniki koroškega tiska in je v tej zvezi menil, da bi morda „Bela knjiga“, ki jo je napovedala zvezna vlada o dosedanjem reševanju manjšinskega vprašanja, služila kot scenarij za „objektiven“ film o Koroški.

Koroški Heimatdienst pa gre še dalj ter namerava svoje „objektivne“ poglede na manjšinsko problematiko prikazati v „Rumeno-rdečebel knjigi“.

Res zanimivo, koliko je lahko „objektivnih resnic“, o eni sami Koroški!

Pomilostitev teroristov

Ob nedavni 30-letnici druge avstrijske republike in 20-letnici podpisa državne pogodbe je zvezni predsednik pomilostil vrsto obsojenih kršiteljev pravnega reda. V sosednji Italiji so ta akt pomilostitve komentirali posebej v zvezi s takimiimovanimi južnotirolskimi teroristi, torej osebam, ki so se za pravice južnih Tirolcev „borile“ z dinamitom in bile zaradi svoje zločinske dejavnosti potem obsojene.

Primorski dnevnik v Trstu je akt pomilostitve komentiral kot „nezaslišan sklep avstrijskega predsednika“ ter zapisal, da so bili ob tej priložnosti pomilosteni avstrijski neonacisti, ki so leta 1967 zakrivali smrt štirih italijanskih vojakov. V obširnem članku spominja list na takratne dogodke, ko so bili Kienesberger, Kufner in Hartung obtoženi vrste terorističnih dejanj ter ugotavlja, da tudi sami nikdar niso skrivali, da so se z bombami borili za „osvoboditev Južne Tirolske in za njeno priključitev Avstriji. Najhujši zločin, katerega jih dolžijo italijanske oblasti, pa je bil že omenjeni dogodek leta 1967.

List poudarja, da je takratni teroristični izpad izzval val ogorčenja v italijanski javnosti, pa tudi avstrijske demokratične sile ter južnotirolska ljudska stranka so ožigosale dogodek kot brutalen zločin, ki ne koristi boju avstrijske manjšine na Južnem Tirolskem za svoje pravice. V okviru preiskave so takrat odkrili letak nekega južnotirolskega osvobodilnega odbora, v katerem so si teroristi lastili odgovornost za zločin ter grozili z nadaljnjimi terorističnimi izpadi.

Svoj članek pod naslovom „Pomilostitev južnotirolskih neonacističnih teroristov“ Primorski dnevnik takole zaključuje: „Italijanska policija ni nikoli izsledila krivcev, ki so takoj po atentatu pobeželi čez mejo.

Teroriste je aretirala avstrijska policija in jih prijavila sodišču. Porotno sodišče jih je obsodilo na nekaj let zaporne kazni, prizivni sodniki pa so jih oprostili. Dokončno razsodbo bi moralo vsekakor še izreči avstrijsko vrhovno sodišče, ki pa vsekakor ne bo imelo praktičnih posledic spričo sklepa predsednika Kirchschrägerja, da pomilosti vse teroriste, ki so se izkazali pri reševanju južnotirolskega vprašanja.“

Pomilostitev južnotirolskih dinamitarjev nehoti vsiljuje primerjavo z drugim za avstrijski pravni red prav tako značilnim primerom širokogrudnosti, toda take širokogrudnosti, ki se je v Avstriji poslužujejo le tedaj, kadar gre za povsem določene kroge. Mislimo namreč na podoben akt Kirchschrägerjevega predhodnika Jonasa, ki je pred leti pomilostil vse tiste, ki so leta 1972 podirali uradne dvojezične napise na Koroškem, tiste, ki so pred vsvo svetovno javnostjo demonstrirali, koliko je v Avstriji vreden zakon in koliko velja v tej državi pravni red, kadar le-ta ni po volji nemškonaacionalističnim in neonacističnim silam.

S pomilostitvijo koroških „Tafelstürmerjev“ je bila nespravljivim protislovenskim krogom dana uradna potuha in naravnost pobuda, da tudi v bodoče preprečijo sleherno reševanje manjšinskih vprašanj.

S pomilostitvijo južnotirolskih „Bumserjev“ je Avstrija pravzaprav legalizirala uporabo dinamita v boju za dosego zakonitih in v mednarodni pogodbi zajamčenih pravic narodnih manjšin.

Vprašanje je samo, ali bi v Avstriji veljala enaka merila tudi tedaj, če bi se takih sredstev poslužil kdo v korist tukajšnjih manjšin. Ali pa bi v takem primeru spet prevladala dvoiličnost in dvojna morala — kakor smo to v Avstriji že večkrat doživeli!

„Teden srečanja“ v Celovcu pred kulisami nacionalne nestrpnosti in ožine

Za letošnji „Teden srečanja“ v Celovcu so si prireditelji — mesina občina in celovski radio — brez dvoma izmislili marsikaj novega ter postavili vse prireditve tudi v zanimiv okvir „25 let pred letom 2000“. V kolikor pa je pri izbiri tega naslova morda botrovala misel, da bi na ta način preizkusili, če in v

kolikšni meri je prebivalstvo deželnega glavnega mesta (dosti preko občinskih meja tovrstne prireditve navadno žal ne sežejo) „zrelo“ za leto 2000, lahko brez pretiravanja ugotovimo, da Celovec takega izpita ni opravil v zadovoljlivi meri: kajti niso dovolj lepe besede o srečanju in zblizanju, o medseboj-

nem spoznavanju in razumevanju — če pa se prireditve odvijajo pred kulisami nacionalne nestrpnosti in ožine.

V Celovcu so se za „Teden srečanja“ zbrali umetniki, znanstveniki in folkloristi iz raznih dežel. Prišli so, da se med seboj spoznajo, da izmenjajo misli in mnenja, predvsem pa z namenom, da navežejo oziroma poglobijo prijateljske stike s prebivalci Celovca in Koroške. V gotovi meri jim je to brez dvoma uspelo. Zlasti velja to za zaključni del tedna, ki je bil tudi letos v znamenju folklorne, ki so jo predstavile skupine iz pobratenih mest — Dachau, Dušanbe, Glad-saxe, Gorica in Venlo; še posebej pa je bil veliko doživetje nastop izredno kvalitetne skupine iz Tadžiške sovjetske republike, ki je svojo azijsko domovino predstavila v pesmi, glasbi in plesu.

Toda kaj pomagajo na primer izpovedi likovne umetnosti, glasbene manifestacije in televizijske oddaje z diskusijami, kaj bolj ali manj zanimive znanstvene razprave ter peštre in brez dvoma kvalitetne folklorne predstave, ko pa jih nenehno spremlja včasih bolj in drugič nekoliko manj vidna senca „koroške mentalitete“. Tisti, ki samovoljno predpisujejo, kaj sme biti na Koroškem „resnica“, so namreč izrabili in zlorabili tudi „Teden srečanja“ ter brez vsakega sramu nadaljevali z akcijami duhovnega nasilja, ki so jih pričeli zaradi televizijske oddaje „Tuji v domovini“.

Kako daleč v takim ozračju sega svoboda mnenja, je bilo vidno tudi pri diskusiji, ki se je v okviru „Tedna srečanja“ razvila po vzorcu londonskega HydePark-Cornerja: čim je eden izmed diskutantov spomnil na nekdanjo razširjenost slovenskega življa na Koroškem in v Avstriji, se je takoj pojavil znan predstavnik še bolj znanih krogov ter govoril „poučil“, kakšna mora oziroma sme biti „resnica“ na Koroškem. Naravnost na omejevanje osebne svobode pa so mejile metode, ki so se jih gotovi krogi posluževali pri siljenju ljudi k podpisovanju protesta proti TV-filmu „Tuji v domovini“. Torej po koroško zrežirana svoboda mnenja in na koroški način pojmovana osebna svoboda!

Ugotavljanje manjšine pomeni nadaljnjo diskriminacijo

Na nedavnem občnem zboru Avstrijske lige za človekove pravice na Dunaju so sprejeli resolucijo, v kateri med drugim ponovno pozivajo avstrijsko zvezno vlado in parlament, da sprejmeta še manjkajoče izvedbene zakone k členu 7 državne pogodbe iz leta 1955. In sicer se zavzema liga za izvedbo določil člena 7 na osnovi ljudskega štetja 1951 (zadnje štetje pred podpisom državne pogodbe) ter opozarja, da je hujskaška gornja, ki jo nemškonalionalni krogi nenehno vodijo proti slovenski narodni skupnosti, že pri ljudskem štetju 1961 povzročila skoraj 50-odstotno in zato povsem nenaravno nazadovanje števila slovensko govorečih prebivalcev Koroške. Po „uspešnem“ napadu na krajevne napise 1972 bi zavedni koroški Slovenci in gradščanski Hrvați ljudsko štetje posebne vrste ali kakorkoli imenovano ugotavljanje manjšine danes upravičeno smatrali za nadaljnjo diskriminacijo, poudarja liga ter meni, da bi tako štetje dalo še manj ustrezajočo podobo dejanskih jezikovnih razmer ter bi končno privedlo do protiaavstrijskega razpoloženja, ki ga ne bi mogel zagovarjati noben pravno in patriotično misleč Avstrijec.

Nadalje se liga zahvaljuje zvezni vladi, da je Avstrija ratificirala konvencijo OZN iz leta 1965 o odstranitvi vseh oblik rasne diskriminacije ter konvencijo mednarodne organizacije dela iz leta 1958 o odstranitvi diskriminacije v poklicu; hkrati pa opozarja med drugim, da Avstrija še vedno ni ratificirala konvencijo UNESCO iz leta 1960 o odstranitvi diskriminacije v šolstvu ter obeh konvencij OZN iz leta 1966 o človekovih pravicah.

Za novega predsednika lige je bil izvoljen dosednji podpredsednik Alfred Ströer, medtem ko je dosednji predsednik Ferdinand Wedenig postal častni predsednik lige. Podpredsednica lige Grete Rehor pa je udeležencem občnega zbora — v znamenju mednarodnega leta ženske — predavala o temi „Mož in žena na poti k partnerstvu“ ter obravnavala problematiko reforme avstrijskega družinskega prava.

Umetnikov jubilej

Zadnje nedeljo — 29. junija — je obhajal znani slovenski slikar in kipar Mario L. Vilhar v Ljubljani svoj življenjski jubilej — petdesetletnico življenja.

Rodil se je v umetniški družini v Postojni, ki je takrat spadala še pod Italijo. Zato je emigriral v Jugoslavijo, kjer je razvil izredno pestro dejavnost, saj je igral na odru, pisal pesmi, delal v industriji, se udeleževal v prosveti in novinarstvu. Od leta 1955 — torej slavi letos tudi svoj 20-letni umetniški jubilej — pa se uspešno uveljavlja kot slikar in kipar na številnih razstavah doma in v tujini.

Doslej je imel Mario L. Vilhar že več kot 40 samostojnih razstav v Jugoslaviji, na Danskem, v Avstriji, Italiji, Švici in Holandiji — med drugim v Kopru, Portorožu, Piranu, Beogradu, Reki, Kranju, Karlovcu, Zenici, Bledu, Postojni, Odense, Københavnu, Dunaju, Gorici, Gradcu,

Padovi, Beljaku, St. Gallenu, Wilu, Lienz, Steinhausnu, Rogaški Slatini, Veroni, Utrechtu in Parmi, da omenimo le najvažnejše postaje na njegovi umetniški poti.

Njegova dela so danes v mnogih javnih in zasebnih zbirkah v Jugoslaviji, Avstriji, Italiji, Danski, Nemčiji, Švedski, Angliji, Ameriki, Romuniji, Poljski, Madžarski, Sovjetski zvezi, Holandiji, Španiji, Kanadi in na Japonskem. V bližini Ljubljane so leta 1971 odkrili njegov spomenik, posvečen prvi partizanski četi. V kratkem pa bo Vilhar odprl svojo umetniško galerijo v Piranu, kjer bo razstavljal tudi slike svojega pred leti umrlega očeta Leona Vilharja.

Umetniku, katerega stvaritve smo pred leti spoznali na razstavi v Beljaku, ob življenjskem in umetniškem jubileju tudi mi iskreno čestitamo ter mu želimo mnogo uspeha v nadaljnjem udejstvovanju.

KOROŠKA „STRPNOST“ — Izložba celovške Irgovine, kjer KHD navadno ponuja svojo protislovensko propagando, trenutno krasi „koroško-štrpni“ napis: Gatterer u. Brandstaller sind in Kärnten unerwünscht.

Domovina dveh narodov v ogledalu dvojezične publikacije

Temeljna kulturna skupnost v Lendavi je pred leti začela izdajati dvojezično slovensko-madžarsko publikacijo z naslovom „Lendavski listi“, kjer avtorji obeh narodnosti pišejo o vprašanih svoje skupne domovine.

V počastitev 30-letnice osvoboditve je pred nedavnim izšel nov zvezek te publikacije, v katerem vrsta avtorjev obravnava lendavsko kulturo nekoč in danes. Med prispevki naj omenimo opis najstarejše zgodovine Lendave in njene okolice, pregled najzanimivejših spomenikov, prikaz kulturne dejavnosti obeh narodnosti, opis tiskarskih znamenitosti iz Lendave v času 1573–1973, razvoj knjižničarstva, prispevek o lendavski muzejski zbirki, pa še pešter izbor pesniških in likovnih stvaritev pripadnikov obeh narodnosti.

Lendavski zvezki, ki jih ureja Sandor Szunyog, so brez dvoma še posebno važni za tamkajšnje madžarsko narodnost, saj dopolnjujejo delo, ki ga sicer opravlja njen lastni tisk, kot so tednik Nepujsag, vsakoletni koledar — Naptar ter posamezne literarne izdaje v madžarskem je-

ziku. Trenutno pripravlja uredniški odbor že naslednjo številko, ki bo posvečena vsestranski obravnavi dvojezičnega šolstva v pomurskih občinah Lendava in Murska Sobota. K sodelovanju so povabili vrsto uglednih strokovnjakov in javnih delavcev, tako da bo problematika lahko osvetljena z vseh strani.

Visoka nagrada za „Gamse na plazu“

Med dobitniki letošnjih nagrad „4. julij“, ki jih podeljuje Zveza borcev NOV Jugoslavije za najboljša literarna dela na področju narodnoosvobodilne borbe, je tudi Karel Prušnik-Gašper, ki je nagrado prejel za svojo knjigo „Gamse na plazu“, v kateri na podlagi svojih spominov opisuje boj koroških Slovencev proti fašizmu pred in še posebej med drugo svetovno vojno.

K visokemu priznanju tovarišu Gašperju iskreno čestitamo!

TONE SVETINA

286

UKANA

TRETJA KNJIGA

Pisal je. Vendar le tisto, kar so o njem že vsi vedeli, ali pa še malo manj. V samem sebi pa je pisal resnico, ki je razen njenga ne bo spoznal nihče, ker bo nekoč z njim vred spuhnela pod soncem kot megla.

Kako je bil nor, da je verjel v eno samo resnico! Führer je mislil za vse in tudi zanj... Zdaj je odkril, da je na svetu mnogo drugih resnic, in ob teh resnicah se je začel tako naglo spreminjati, da sam sebe ni več poznal. Kako smešno! Partizani imajo v rokah generala SS, komandanta vodilnega štaba za uničenje partizanskega gibanja, človeka, ki je podpisoval smrtno obsodbe štiri leta v tej pokrajini, ne da bi zato eno samo noč slabo spal, človeka, ki je mirno privolil, da se ljudstvo odstrani z nasiljem s tega ozemlja in s tem poveča prostor velikemu nemškemu narodu... Zdaj je bil drug človek. Kadar ga niso zasliševali, je mislil na popolnoma druge stvari. Takrat je pustil svojemu drugemu jazu, da se je razraščal v njem z neustavljivo silo. Dajal mu je moči, da je spoznaval sam sebe. Njegov spomin je vrtal v mladost, v čas iskanja, ki sta mu sledila raketni vzpon in padec.

Zasliševalcem je bil hvaležen, da ga pri njegovem razmišljanju pustijo pri miru. Ob spreminjanju svojega bistva se je počutil kot rak, ko se levi in je brez oklepa. Ugotovil je, da zasliševalci pravzaprav nočejo od njega

nič drugega kot priznanje krivde, da bi ga lahko obsodili na smrt. Zato jim je povedal, kar je najmanj mogel.

Poraz mu je prinesel vrsto presenečenj. Po umiku z ljubeljske ceste je poiskal gauleiterja Rainerja. Z njim je bežal general SS Globotschnigg. Ta dva sta s svojim vozilom prva naletela na angleške kolone. Globotschnigg, ki so ga imeli za anglofila in razuzdanca, skratka za problematičnega človeka, se je ustrelil sam, da ne bi prišel v sovražnikove roke. Gaulajter Rainer se je sramotno vdal. On pa se je pred Angleži zatekel v neki lazaret kot bolnik pod drugim imenom. Pa ni dolgo vzdržal. Živčno razrvan, se je šel sam vdat.

Nekaj mesecev potem so ga kar naprej mučile hude sanje. V njih se je pogovarjal z majorjem Wolfom. V sanjah mu je Wolf govoril:

„Fej! Ste mar ponoreli, gospod general?! Vi ste navadna šleva, to sem vedno mislil o vas, čeprav si vam nisem tega upal povedati. Vi niste ne vojak ne politik, nikar človek moči! Slabič ste, slab general! S staro pametjo v žepu greste naproti novemu položaju. Vdajate se sovražniku, ki je po vašem osebnem prepričanju zakrivil nesrečo milijonov Nemcev. Sami greste, nemalno kot ovca, v roke zračnim piratom, ki so na slepo mečkali bombe na nemška mesta in pobili na tisoče žensk in otrok. Vi, ki bi morali voditi gverilski odpor in ljudsko vojno, vi, ki ste znali štiri leta lomiti ljudski odpor na vozlu najvažnejših zvez, niste znali vzdigniti vstaje po kapitulaciji rajhal! Postali ste navaden kapitulant! Padli ste še pred izpitom. Moral bi vas bil iretirati in postaviti k zidu, pred puške!... Vi ste navadna reva! Dajali ste moriti žene in otroke, in kje je sedaj vaš pogum, vaša hrabrost, vaša čast, vaša svoboda?! Kje? Kje se sedaj vojaške vrline, katere ste zahtevali od drugih? Zdaj ste napravili sami, kar ste pri drugih najbolj obojajali...!“

Zakaj je napravil to, ni odgovoril niti majorju Wolfu v sanjah in tudi sam sebi ne.

Kadar mu je presedalo vse, je sedel pod mračno lino in pregledoval svoje zapiske iz angleškega ujetništva. Pustili so mu jih s kratkim dnevnikom vred, da bi jih izpopolnil za novo pričevanje...

... Generalsko taborišče Rim, Cinema città.

Z menoj ravnajo zelo dostojno. Hrana je raznovrstna. Enkrat je obilo, potem zopet malo. Tu smo skupaj generali vojne skupine C — Wolf, Karster, Teusfeld, Brunner in še nekateri, ki jih ne poznam.

Tu me je izprašal neki major Secret servicea. Zasliševal me je na podlagi neke knjige, v kateri so zbrani vsi podatki o meni. Preseneča me, da nekatere reči o meni vedo bolj kot jaz sam. Človeški spomin je zares pomanjkljiv. Moje izpovedi so samo potrdilo tega, kar je napisano v knjigi. Skoraj počaščen sem, da so se tako zanimali zame. Radoveden sem, kdo vse je zbral te podatke. Tega najbrž ne bom nikoli izvedel. Celo to vedo, da so me lastni ljudje imenovali „krvavi pes“. Na kar sem bil včasih ponosen, me sedaj žalosti...

Naši zmagovalci se obnašajo različno. Ko so me pripeljali z letalom, mi je angleški kapetan, ki me je spremljal, ponudil v angleški oficirski menzi kosilo. V taborišču pa je bila ob mojem prihodu straža častno postrojena in oficir mi je porotal. Hrana je bila sprva enaka angleški oficirski. Kmalu se nas je zbralo okoli petintrideset generalov. Dodeljeni so nam bili nemški ordonanci in ležali smo glede na čin ali vsak zase ali po dva, največ pa trije generali v eni sobi. Med angleško stražo in nami je prišlo do majhnega občevanja. Tako so si nekateri generali dajali pozno zvečer pri Angležih pripraviti čaj in so dobivali celo sladkor in mleko. Od teh gospodov smo izvedeli, kaj so pripovedovali angleški vojaki, ki so se vra-

Spopad za Borovlje Ukanjeni zankarji

(Odlomek iz romana „Stena“)

Tisto, česar smo se najbolj bali, se je zgodilo najprej pri Borovljah na desnem bregu Drave. To je bil do leta 1846 popolnoma slovenski kraj, takrat se je pričelo doseljevanje nemško prebivalstvo. Kraj je bil na vrati svobode. Potem pa je prišlo do močnega nemškega protinapada.

Štab 14. divizije je že prej Bračičevi brigadi ukazal, naj zapre pot čez Ljubelj skozi Borovlje do Drave in naprej proti Celovcu. To je opravil drugi bataljon, ki je bil okrepljen še z eno četo. Imeli so nalogo, da varujejo Borovlje z jugozahodne strani, drugi deli brigade pa so bili severno od kraja pri Resniku in Doleh. Tu so bili tudi deli Koroškega partizanskega odreda in Koroški odred.

V kraju je bila takrat celotna nemška divizija. Močno se je upirala, tako da 9. maja naše čete niso mogle v kraj, temveč so razoroževale Nemce, ki so se približevali po cestah.

Desetega maja pa je prišel močan nemški korpus z vlasovci, četniki in ustaši. Njihovi predstavniki, ki so jih poslali na pogajanja, so bili jasni:

„Naš štab je v zvezi s Celovcem z zavezniškimi štabom. Dogovorili smo se, da se bomo vdali njim. Moramo do Celovca.“

Bili so številčno in tehnično precej močnejši. Naši so vedeli, da jih sploh ni mogoče ustaviti. Predlagali so jim, naj izročijo orožje našim silam, potem pa naj gredo k zaveznikom.

Pogajanja so bila na vrhuncu, ko so prišli zavezniški častniki. O tem piše član pokrajinskega odbora OF Karel Prušnik:

„Ko je prvi esesovski bataljon že odlagal orožje, so prišli zavezniki s tanki. Pogajanje je bilo takoj konec. Nemci so ponovno prijeli za orožje...“

V Borovljah je takrat delovala ljudska oblast, čeprav je bilo v kraju še precej oboroženih Nemcev in kvizlingov. Trideset partizanov je postopno razoroževalo celotno divizijo, katere pripadnike so potem odpeljali na sejem. In potem...

„Prišel je nemški korpus z vlasovci, četniki, ustaši,“ je zapisal Stane Bizjak, član pokrajinskega odbora Osvobodilne fronte. „Niso hoteli vdati. Po radju so bili povezani z angleškim poveljstvom na Koroškem, ki jih je poklicalo, naj se jim vdajo. Zato je 12., 13. in 14. maja prišlo do krvavega spopada, ki so ga Angleži mirno opazovali. Niso nam hoteli pomagati niti s tanki niti s topništvom. Naša brigada Mirka Bračiča je imela tistega dne veliko žrtev pri Borovljah in na Gurah. Nemci so bili močnejši, uspeli so se prebiti in vdati angleškim silam. Naše sile so bile premajhne, da bi mogle razorožiti ves soražnikov korpus...“

Druga priča nemškega protinapada na Borovlje in na dravski most Ivan Križar je o teh hudih dneh zapisal:

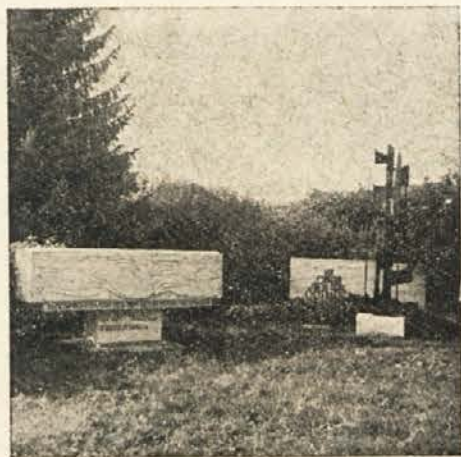
„Pod malim Ljubeljem sta se Erwin Röser in France Krener dogovorila za napad nemških in domobranskih sil na obroč pri Borovljah... Zvečer 10. maja so začeli po nas tolči s topovi iz petih baterij. Potem so proti mestu poslali 20 tankov in dva udarna domobranska bataljona. Naše sile niso imele topništva in so se upirale s strojničnim ognjem. Vendar smo se kasneje morali umakniti. Nemci so s tanki zasedli vse prehode čez most na Dravi in naslednji dan navezali stik z Angleži. Krener je 12. maja ukazal, da se slovenski domobranci prebijejo čez Dravo in izročijo orožje Angležem. Tako so postali njihovi ujetniki...“

„Most na Dravi so branile enote Koroškega odreda, ki so prišle iz Celovca. V njihovih vrstah je bila tudi dobro oborožena in zelo bojovita četa Avstrijcev. Junaško so preprečevali prodiranje precej močnejših motoriziranih sovražnikovih sil, vendar so bili prešibki. Tega tretjega in četrtega dne po kapitulaciji Nemčije je pri mostu obležalo 37 borcev tega odreda — Slovencev in Avstrijcev. Ker nisem uspel dobiti naših tankov iz sestave motoriziranega odreda četrte armade, sem ukazal umik,“ je zapisal poveljnik cone Peter Stante.

„Napadali so nas z vsemi silami,“ navaja Rado Lipičar. „Nikdar prej nisem slišal takega streljanja kot tistega dne. Počasi smo se umikali proti mostu, potem ob severnem bregu Drave. Takrat je na mostu padlo veliko naših borcev. Prosili smo Angleže za pomoč. Mirno so opazovali bitko. Odgovorili so nam, da ponoči ne gredo nikamor. Zjutraj pa so poslali avtomobil z nekaj častniki in po pogajanjih z Nemci privolili, da jih razorožijo...“

Tako so ravnali Angleži in opazovali prelivanje krvi svojih zaveznikov. V celovski kotlini jih je bilo takrat kar precej. Imeli so tanke in topništvo. Njihova pomoč, vsaj simbolična, bi le z nekaj streli iz topov zaustavila Nemce in kvizlinge in izročili bi orožje. Vendar je bila njihova naloga drugačna: da prevzamejo čim več jugoslovanskih kvizlingov, ki jim bodo koristili pri njihovi kasnejši politiki pritiska, da se spoznam iz Jalte uresniči v Jugoslaviji.

Peter S. Brajovič

Padlim borcem proti fašizmu je Zveza koroških partizanov tudi na borovljskem pokopališču postavila dostojen spomenik (leva slika), ki pa so ga leta 1972 za „uvod“ v vandalsko „napisno vojno“ s svojim „podpisom“ onečastili z nacistično miselnostjo zastupljeni nemški nacionalisti (desna slika).

Strojova četa se je nastanila v opuščeni koči na Kapeličnem vrhu pod Golico. Na meji gozda, tam, kjer so se za redkim drevjem začela oguljena rebra goličev, so skopali jarke in zavzeli položaje. Od tod so patroljirali globlje na Koroško in nekajkrat so se spopadli z Nemci.

Prvič v svojem življenju je prišel v gore z drugačnim namenom. S puško. Z zavestjo, da bo ubil tistega, ki ga sreča, ali bo sam ubit.

Branil je zemljo, ki ga je rodila, na kateri je bival njegov narod tisoč tristo let, zemljo, ki je bila vrasčena v njegovo srce. Zato se je lažje sprijaznil s tem, da mora ubijati, kar se mu je upiralo.

Na gorskem sedlu je doživel ognjeni krst. Patrolja je na robu goščave naletela na kope kamenja, zloženega v piramido. Sredi kamenja je bil karton in na njem z rdečo barvo napisano: VERFLUCHTE TSCHUSCHEN.

KÄRNTEN IST DEUTSCH!

Ze je hotel eden med njimi potegniti karton in ga raztrgati, ko je poveljnik zapazil, da drži v notranjost drobna žica.

Na mrtvi straži

(Spomin padlim koroškim partizanom)

Bili smo četa,
prednja straža čet,
odredov, bataljonov in brigad,
postavljena na severozahod
zemlje, kjer zadnje žile našega rodu
že tisočletja nemo krvave.

Bili smo četa, ki naj zlepi prst,
kjer stapljata se ljudstvi
različnih govoric.

Bili smo četa, ki naj tu
odplavi mračno, tisočletno sled
krivic, ki jih trpe
ljudje obojnega rodu

LJUDJE, KI KRUH JIM DAJE PLUG IN DELO ROK:
LJUDJE, ČEPRAV RAZLIČNIH GOVORIC,
POKLICANI, DA USTVARIJO SI SVET,
SVET BRATSTVA IN MIRU.

Bili smo četa,
PREDNJA STRAŽA ZA TAK SVET.
Bili smo četa, ki je zdaj več ni
in ki od nje ostalo je le pet ljudi,
vsi drugi

MRTVI SO
NA MRTVI STRAŽI
ZA ČAS, KI BO.

Miha Klinar

„Pusti! Minirano je!“ je kriknil.

Ni bilo treba odstraniti mnogo kamenja, da so videli mino. Strojov jih je oddaljil za streljaj, sam pa je vzel papir z vrvico in z dobrega kritja potegnil. Strahovito je zagrmelo. Zaspile so se jim oči, steber dima se je dvignil visoko, daleč naokrog so sičale skale in v zemlji je zazijala velika luknja.

Poveljnik jih je poklical in pokazal jamo. „Vidite, tja noter bi zdaj zmetali, kar bi ostalo od bližnjih, in bi zagrebli.“

Nekoliko niže od tam, kjer so jim Nemci nastavili past, so v gozdu napravili zasedo. Razporedili so se v obliki podkve, krila pa jih je strojnica. Sklepal so, da bodo prišli Nemci pogledat, koliko je mrtvih po eksploziji.

Jože je ležal skrit v praproti za debelim debelom in meril s puško na pot. Nedaleč od tod je poveljnik Strojov z daljnogledom preiskoval pobočje in tudi Tomaž je živčno prekladal puško. Minilo je nekaj ur, preden so zaslišali korake od spodaj. Najprej so prišli trije s puškami, za njimi desetina. Ko je prvi zagledal čistino, kjer je eksplodirala njihova past, je vzradoščeno zavpil:

„Herr Leutnant, die Luft ist rein!“

Toda zrak je bil nabit s sovraštvom in onemoglo napetostjo. Prihajali so v koloni, precej skupaj. Videl je njihove obraze, kmalu razločil oči, roke in gibe, in zdelo se mu je, da hodijo že po zraku in ne po zemlji, ker jim je noge zakrival nasip.

Strojnica je zabobnela. Tudi on je pritisnil na petelina. Tisti, na katerega je meril, je zakrilil z rokami in že ga je zmanjkalo, kot bi se pogreznil v globoko vodo. Pokanje ni prenehalo, dokler se je še kaj premikalo na kolo-vozu.

Ob prvih streljih jih je nekaj zbežalo, niti en sam strel ni padel nazaj.

Med listjem se je razširil kiselkast vonj krvi. Ko je orožje potihnilo, je sonce pretrgalo žilo oblakov in presvetlilo redko drevje. Oči ubitih so steklenele, v kolesnice pa se je natakala kri.

Poveljnik je vstal in si obrisal potno čelo. Zamahnil je z roko, naj gredo za njim. Zgrnili so se okoli mrtvakov.

Jože je omotično strmel, kako preobračajo mrtve in jim pobirajo orožje. Dobili so osem pušk, lahko strojnico in pištolo.

Med mrtvimi je zaječal mlad, svetlolas fant. Zadet je bil v desno stran prsi. Potuhnil se je bil med mrličje, zdaj pa se je s prosečimi očmi oglasil:

„Nicht schießen, bitte!“

Skušel se je dvigniti, da bi pokazal, da bo lahko še živel.

Pogledali so poveljnika. Vojak, ki je preobračal mrličje, je bil frontni veteran.

„Naj ga ubijem, poveljnik? Dober preč bo!“

Že je dvignil pištolo, ko je Jože protestiral.

„Ne bomo ubili ranjenca, saj nismo zverine. Bodimo ljudje!“

„Kaj bomo z njim? Bolnišnice nimamo,“ je dejal poveljnik.

„Obvežimo ga, pa naj gre!“

„No, pa ga obveži!“

Lotila sta se ga skupaj s Tomažem. Kroglama mu je prebila prsi, šla skozi pljuča. Krvavel ni dosti. Obvezala sta ga in mu zamašila rano. Potem sta ga oblekla in mu dala piti črne kave.

Ranjenec je Jožeta ves čas gledal v obraz in v oči, kot bi si hotel zapomniti sleherno podrobnost na njem, čigar prošnja mu je rešila življenje.

Ko sta bila gotova, mu je Jože dal palico, da bi se nanjo opiral, poveljnik pa mu je po nemški dejal:

„Mož, sedaj lahko greste. Povejte svojim, da ste se srečali s prekletimi Čuši, in tudi to jim povejte, da je bila Koroška zmeraj slovenska in da ne bo nikoli nemška!“

Ujetnik je z gibom glave potrdil, da je razumel sporočilo. Obrnil se je in se majavo napolnil po kolovozu navzdol. Nekajkrat se je ozrl, kot da ne bi verjel, da mu ne bo kdo od teh, ki so mu sledili z očmi, nazadnje sledil še s kroglo... Izgubil se je v gozdu.

Po nekajurnem pohodu so se vrnili na svoje položaje. Veseli so bili, da imajo spet streho nad glavo in kuharja, ki jim bo skuhal večerjo.

Jožetu nocoj enolončnica ni teknila. Ni se mogel znebiti spominov na ubite. Po večerji sta s Strojevim posedala pred kočo. Gledala sta, kako tone težka sončna obla v kope oblakov in kako se s koroških hribov plazi k njim mrak. Gledala sta slovensko zemljo. In zdelo se jima je, da narašča vijoličasto megleno morje. Nemško morje. Stoletja buta vanje in zdaj jih hoče preplaviti...

Tone Svetina

